

Claes Vastersz. Stierp (circa 1615-circa 1685)

Landmeter te Akersloot in Noord-Holland

Inleiding

In 1994 wezen J. de Bruin en J. Terra er op dat Alkmaar in de zestiende en zeventiende eeuw naast Edam het tweede centrum van de landmeterij in Hollands Noorderkwartier was. Zij legden hierbij een verband met de functie van Alkmaar als bestuurlijk centrum van ettelijke tientallen waterschappen. Deze stad was de vaste vergaderplaats van de bekende Hoogheemraadschappen van de Uitwaterende Sluizen in Kennemerland en West-Friesland en van de Hondsbossche en Duinen tot Petten. Ook de heemraden en molenmeesters van de polders uit de wijde omtrek vergaderden op het Alkmaarse stadhuis. De innige relatie tussen de waterstaat en de landmeterij in combinatie met de aanwezigheid van zoveel waterschappen betekende dat er hier steeds vraag naar de diensten van landmeters bestond.¹

Die vraag zal zeker extra zijn bevorderd door de bloei van de handel, nijverheid en landbouw in het Noorderkwartier van Holland. Vanaf het begin van de jaren tachtig van de zestiende eeuw – na de definitieve verdrijving van de Spanjaarden – maakte het gebied een stormachtige economische ontwikkeling door. Ook de bevolking nam sterk in omvang toe. Kleine gehuchten in de Zaanstreek en op het tussen de Beemster Starnmeer en Schermeer ingeklemde Schermereiland groeiden bijvoorbeeld in enkele decennia uit tot welvarende en volkrijke dorpen. In samenhang met de economische groei schonken stads- en dorpsbesturen ook veel aandacht aan de verbetering van de infrastructuur. Bij dit alles kwam nog de grootschalige landaanwinning die in 1612 met de droogmaking van de Beemster pas goed op gang kwam. Daarna werden in een hoog tempo alle grote binnenmeren in het Noorderkwartier bedijkt.²

We kunnen er kortom wel vanuit gaan dat er aan het begin van de zeventiende eeuw ruim voldoende werk voor landmeters was te vinden. De vraag naar hun diensten was zo groot dat de landmeterij rond 1600 in Noord-Holland zeker niet uitsluitend in de steden geconcentreerd was. Vele plattelanders bekwaamden zich eveneens in het landmeten. Door Muller en Zandvliet verzamelde gegevens wijzen dit duidelijk uit. Zij telden diverse landmeters die bij hun admmissie als woonplaats dorpjes op het platteland van het Noorderkwartier opgaven.³

Tot de zojuist genoemde groep van landmeters met wortels op het Noord-Hollandse platteland kunnen we ook Claes Vastersz. Stierp rekenen. Hij was geboren en getogen in de banne Akersloot bezuiden Alkmaar. Daar is hij ook zijn hele leven gebleven. Van de hand van Stierp zijn diverse kaarten bekend waarvan drie gedrukte. Stierp is dan ook in de historisch-kartografische literatuur geen onbekende.⁴ Toch is er over het leven van deze dorpslandmeter zo goed als niets bekend. In de voorliggende bijdrage zal een poging worden gedaan in dit tekort te voorzien. We beginnen met een onderzoekje naar het persoonlijk leven van Claes Vastersz. Stierp. Daarna volgt een beschrijving van zijn activiteiten als landmeter, belastingontvanger, klerk en notaris. Tot slot zal aandacht worden geschonken aan Stierps betrokkenheid bij de conflicten rond de visserij op het Lange- of Alkmaardermeer en de quotisatie van het gemaal, de belasting op het malen van granen, in 1680.

A.C. Stierp-Impink

47

en D. Aten

1--J. de Bruin en J. Terra, 'Gerrit Dirksz. Langedijk, landmeter en lakenkoper', C. Streefkerk e.a. red., *Perfect gemeten. Landmeters in Hollands Noorderkwartier ca. 1550-1700* (Wormerveer 1994), 31. Zie voor Edam als maritiem-kartografisch centrum ook G. Schilder, 'De Noordhollandse cartografische school', Lucas Jansz. Wagbenaer van Enckhuysen. *De maritieme cartografie in de Nederlanden in de zestiende en het begin van de zeventiende eeuw* (Enkhuizen 1984), 47-72. De betekenis van Alkmaar als bestuurlijk centrum van waterschappen wordt nader uitgewerkt in C. Streefkerk, 'Duizend en een dijkgraven', *Oud Alkmaar* 18 (1994) nr. 4, 14-34.

2--Zie voor de economische en demografische ontwikkeling van het noordelijk deel van Holland onder andere H. Kaptein, *Het Schermereiland. Een zeevarend plattelandsgedebied 950-1800* (Bergen 1988); C.M. Lesger, *Hoorn als stedelijk knooppunt. Stedensystemen tijdens de late middeleeuwen en de vroegmoderne tijd* (Hilversum 1990); R.T.H. Willemssen, *Enkhuizen tijdens de Republiek. Een economisch-historisch onderzoek naar stad en samenleving van de 16e tot de 19e eeuw* (Hilversum 1988); A.M. van der Woude, *Het Noorderkwartier. Een regionaalhistorisch onderzoek in de demografische en economische geschiedenis van westelijk Nederland van de late middeleeuwen tot het begin van de negentiende eeuw* (Wageningen 1972).

3--E. Muller en K. Zandvliet, *Admissies als landmeters in Nederland voor 1811. Bronnen voor de geschiedenis van de landmeetkunde en haar toepassing in administratie, architectuur, kartografie en vesting- en waterbouwkunde* (Alphen aan den Rijn 1987), 158-164.

4--Kaarten van Stierp worden genoemd in o.a. M. Donkersloot-de Vrij, *Topografische kaarten van Nederland vóór 1750* (Groningen 1981), 71 (nr. 127), 76 (nr. 172); Streefkerk e.a., *Perfect gemeten*, 110 (nr. 78). Voorts wordt een kaart van zijn hand gedetailleerd besproken in L. Brandts Buys, *De landelijke bouwkunst in Hollands Noorderkwartier* (Arnhem 1974), 423-425, 448. In het tijdschrift

Afb. 1. Akersloot en omgeving aan het einde van de 17e eeuw (noorden links). Het gehucht Stierop ligt aan de zuidzijde van de Westwouderpolder. Fragment uit de kaart van J.J. Dou van het Hoogheemraadschap van de Uitwaterende Sluizen, 1680. Bron: Regionaal Archief Alkmaar.

48

(4) *Caert-Thresoor, tijdschrift voor de geschiedenis van de kartografie in Nederland* zal tenslotte binnenkort een artikel verschijnen van de hand van L. den Engelse, M. Hameleers en P. Schotsman waarin onder andere de door Stierp vervaardigde kaarten van de droogmakerijtjes Noordeinder- en Sapmeer uitgebreid aan de orde komen. Hierop vooruitlopend verscheen reeds: L. den Engelse en P. Schotsman, 'Een kaart van de polders Noordeindermeer en Sapmeer', *Een nieuwe Chronyke* (uitgave Oudheidkundige Vereniging Graft-De Rijp) 16 (1999) nr. 1, 4-10.

5--We gaan hierbij af op een verklaring uit 1648 waarin wordt aangegeven dat Stierp in dat jaar omstreeks 30 jaar oud is, zie: Regionaal Archief Alkmaar (RAA), Stadsarchief Alkmaar voor 1815 (SA voor 1815) inv.nr. 2279, 5-10-1648. De auteurs zijn dank verschuldigd aan de medewerkers van deze archiefdienst voor hun vriendelijke medewerking en assistentie.

6--Trijn Pieters wordt genoemd in het testament van haar moeder van 1629, zie RAA, Notarieel Archief Alkmaar (NAA) inv.nr. 27 fol. 245v. Overigens is vader Vaster Claes naar alle waarschijnlijkheid hertrouwd. In 1634 tekende namelijk Lijsbeth Gerrits, weduwe Vaster Claes, woonachtig op de Stierop, haar testament voor notaris Jan Hartogh in Alkmaar (RAA, NAA inv.nr. 84 fol. 191).

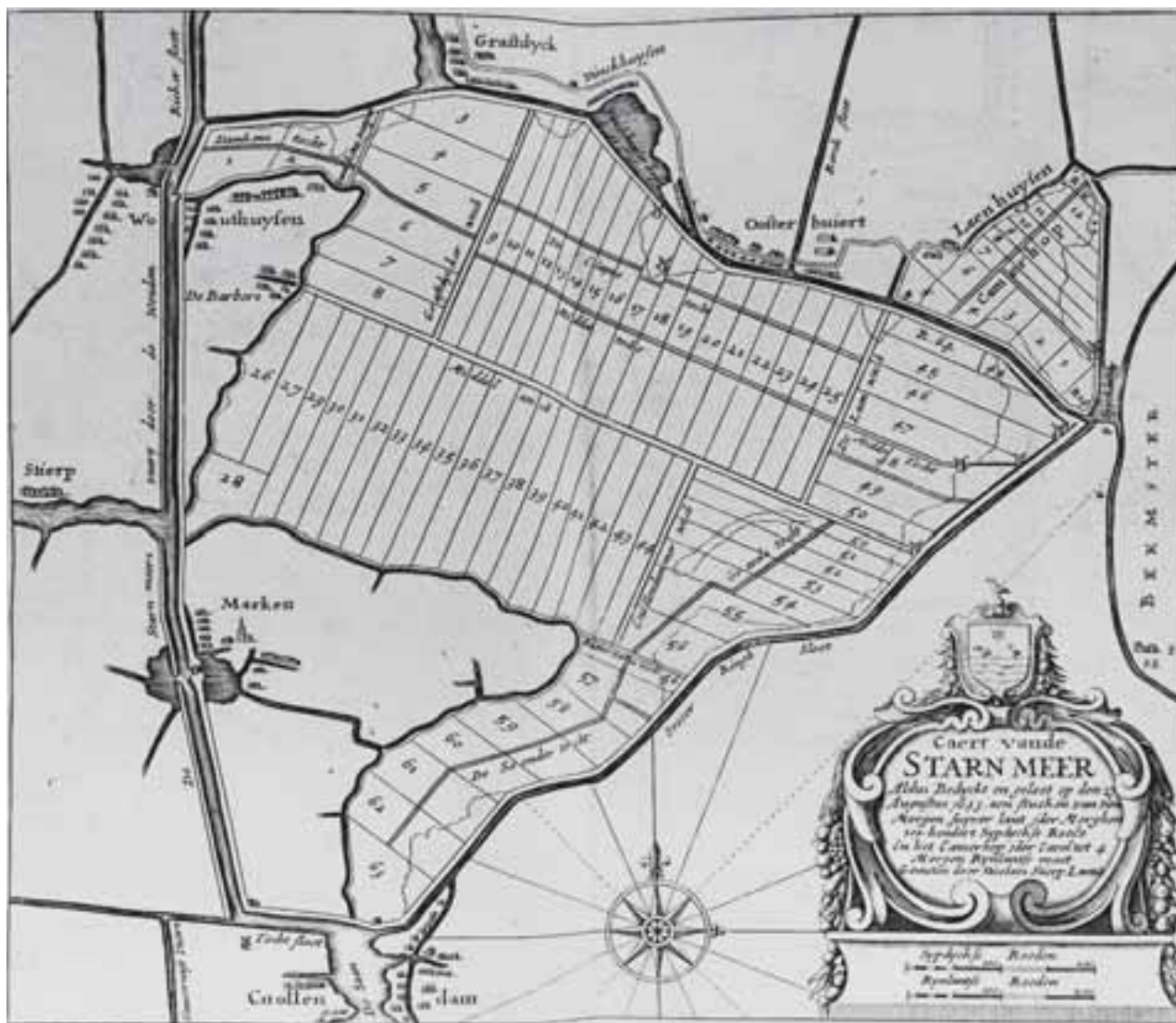
7--RAA, Oud-Archief Akersloot (OAA) inv.nr. 75. De complete banne Akersloot telde in 1622 1569 inwoners, zie Van der Woude, *Noorderkwartier*, 618.

8--RAA, DTB Akersloot inv.nrs. 7, 10.

Afkomst en privéleven

Claes Vastersz. Stierp is naar alle waarschijnlijkheid rond 1615 geboren.⁵ Hij was een zoon van Vaster Claesz. en Trijn Pieters.⁶ In 1622 bewoonde de familie Stierp een huis in het gehucht Stierp of Stierop in de banne Akersloot in Noord-Holland. Dit kleine buurtschapje lag aan de zuidzijde van een eiland, de Woude, dat ingeklemd lag tussen het Langemeer en de Starnmeer. In 1622 telde het in totaal 134 inwoners.⁷ Stierop ontleent zijn naam aan de waterloop tussen het Langemeer en de Starnmeer. Het breedste deel van deze verbinding heet de Wijde Stierop en daarna volgt de Enge Stierop. Het gehucht lag aan dit water.

Landmeter Claes Vastersz. trad op 1 mei 1644 in het huwelijk met Grietie Dirkx. Het echtpaar vestigde zich in Stierop. Hun eerste kind kwam op 26 november 1644 ter wereld. Het werd Vaster genoemd. Daarna volgden nog twee zonen, Jacob en Dirk, die het beiden tot schepen van Akersloot brachten.⁸ In de loop van 1647

verhuisde het gezin van Stierop naar Akersloot. In juli van dit jaar kocht Claes namelijk een "...hoff stee met een worff [erf] groot omtrent hondert roeden..." in dit dorp van de plaatselijke schout, Willem Jansz. Boet.⁹

Claes Vastersz. is ergens tussen 1682 en 1688 gestorven. Een testament of boedelscheiding is niet overgeleverd. Wel beschikken we over een verklaring van zijn erfgenamen uit 1690 opgemaakt in verband met de 200^e penning, een belasting op het vermogen. De erven stelden dat de totale waarde van de nalatenschap van Claes Vastersz. welgeteld 2.851 gulden, 2 stuivers en 8 penningen bedroeg. Onder de bezittingen bevond zich zijn huis ter waarde van 700 gulden. De inboedel werd getaxeerd op 200 gulden.¹⁰ Verder worden er diverse lapjes grond in de verklaring van de erven opgesomd. Niet alleen kocht en verkocht Claes tijdens zijn leven diverse landerijen, ook verkreeg hij in 1651 de nodige grond uit een erfenis van Claes Heyndrick. Claes Vastersz. en zijn vrouw waren neef en nicht van deze ongehuwd gebleven buur op de Stierop.¹¹

Activiteiten als landmeter

Er was een behoorlijke studie en opleiding nodig om officieel tot het beroep van landmeter te worden toegelaten. Verreweg de meeste aspirant-landmeters deden de benodigde vakkennis op door bij een fungerend landmeter in de leer te gaan. Daarnaast is er sprake geweest van particuliere landmetersscholen. Ook was aan

Afb. 2. "Caert vande Starn meer/Aldus Bedijct en geloot op den 27/augustus 1643/... /gemeten door Nicolaes Stierp".
Bron: Regionaal Archief Alkmaar.

9--RAA, Oud Rechterlijke archief Akersloot (ORAA) inv.nr. 112 fol. 441v.

10--RAA, OAA inv.nr. 139.

11--RAA, NAA inv.nr. 158 fol. 284; Archiefdienst voor Kennemerland, Haarlem (AVK), Notarieel Archief Uitgeest (NAU) inv.nr. 5018 fol. 101.

12--Muller en Zandvliet, *Admissies*, 16, 21-25, 150, zie speciaal over de universitaire opleidingen: P.J. van Winter, *Hoger beroepsonderwijs avant-la-lettre. Bemoeiingen met de vorming van landmeters en ingenieurs bij de Nederlandse universiteiten van de 17e en 18e eeuw* (Amsterdam, Oxford, New York 1988).

13--Muller en Zandvliet, *Admissies*, 165 nr. 35.

14--Algemeen Rijksarchief (ARA), Gecommitteerde Raden Staten van Holland inv.nr. 1805 fol. 248; zie ook Muller en Zandvliet, *Admissies*, 189 nr. 1101.

15--De bedoelde kaarten bevinden zich in de collectie van het RANH. Blijkens een declaratie maakte Stierp in 1646 in opdracht van het Hoogheemraadschap van de Uitwaterende Sluizen nog eens een kaart van het Langemeer (Streekarchief Waterland te Purmerend, archief Hoogheemraadschap van de Uitwaterende Sluizen 1544-1950 inv.nr. 743).

16--C. Cau ed., *Groot placact-boeck* deel II ('s-Gravenhage 1664) fol. 1773-1776, zie ook: T.P.H. Wortel, 'Over de geschiedenis van het Alkmaardermeer', *Waterkampioen* (1960) nr. 1046, 885-888.

17--Rijksarchief in Drenthe (RAD), Oude Staten Archieven (OAS) inv.nr. 6 deel II fol. 251r.; Muller en Zandvliet, *Admissies*, 87, 88; Donkersloot-de Vrij, *Topografische kaarten*, 11.

18--RAD, OAS inv.nr. 845; ontvanger-generaal inv.nr. 1775.

19--D. Aten, 'Als het Gewelt comt...', *politiek en economie in Holland benoorden het IJ, 1500-1800* (Hilversum 1995), 81-84; H.S. Danner, *De Starnmeer en Kamerhop. Een beknopte beschrijving van een 17de-eeuwse bedijking* (z.p. 1983).

20--RAA, archief Waterschap Starnmeer en Kamerhop (AWSK) inv. nr. 1 fol. 23 en inv.nr. 276; AVK, NAU inv.nr. 5017 akten van 17-3-1643 en 22-5-1644.

21--Nicolaes Stierp, 'Caert vande Starn Meer', en idem, 'Caerte van de Starnmeer met de omliggende dorpen'. Van beide kaarten zijn ondermeer exemplaren aanwezig in het AWSK, zie inv.nr. 300. De kaarten worden genoemd in Donkersloot-de Vrij, *Topografische kaarten*, 71.

het begin van de zeventiende eeuw een studie in de "Duytsche Mathematique" mogelijk aan de Universiteit van Leiden.¹²

Op welke wijze Claes Vastersz. zich in het landmeten heeft bekwaamd weten we niet. Misschien heeft hij meegelopen met landmeter Adriaen Nanninxsz. Deze verkreeg op 12 februari 1611 admisie als landmeter en woonde in Akersloot.¹³ Ook kan Stierp wel in de leer zijn geweest bij een Alkmaarse landmeter. Het blijft echter gissen naar de wijze waarop hij zich de kunst van het landmeten heeft eigen gemaakt. In ieder geval werd Stierp op 29 juli 1636, na bij professor Frans van Schooten van de Leidse Universiteit examen te hebben gedaan, door de Staten geadmitteerd: "Is Claes Vastersz nae examinatie bequam bevonden ende geadmitteert tot landmeter op commissie in communi forma".¹⁴

Bewaard gebleven kaarten van de hand van Claes Vastersz. wijzen uit dat hij direct na zijn admisie in het vak actief is geworden. Eerst was hij dicht bij huis aan het werk. In 1637-1638 vervaardigde hij diverse kaarten van het Uitgeester- en Langemeer en omgeving.¹⁵

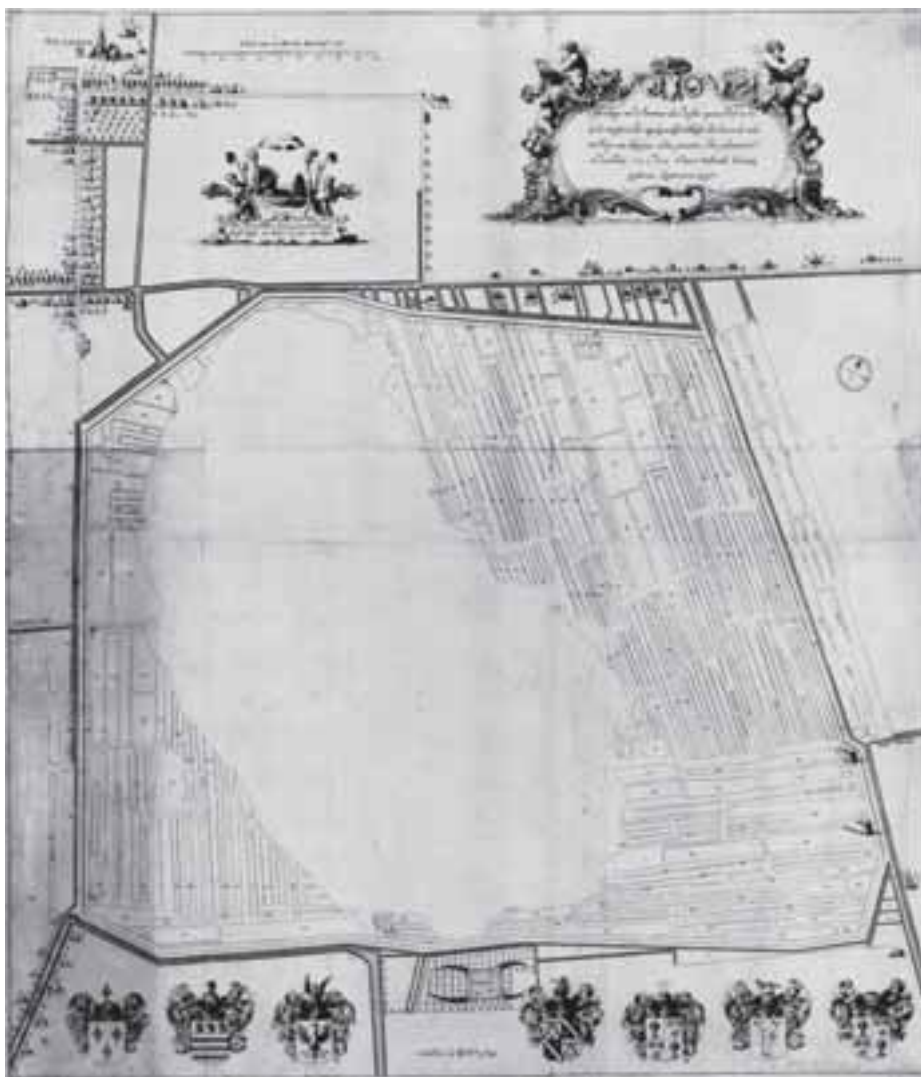
Voor wie en om welke redenen de bedoelde kaarten zijn vervaardigd, viel niet te achterhalen. Mogelijk is er een verband met plannen tot droogmaking van het Langemeer. Op 30 maart 1631 presenteerde Pieter Willem Kessel, burgemeester van Alkmaar, een verzoek om een bedijkingsoctrooi aan de Staten van Holland. In het verzoekschrift meldde hij onder andere dat hij na een gedegen onderzoek en het maken van enige kaarten tot de conclusie was gekomen dat het Langemeer zonder bezwaren kon worden drooggelegd. Inderdaad verleenden de Staten hem op 30 maart 1632 een octrooi. Kessel wist de onderneming echter niet van de grond te krijgen. Het Langemeer bleef onbedijkt en vormt nu het laatste overgebleven ruime open water in Noord-Holland benoorden het Noordzeekanaal.¹⁶

In 1640 was Claes Vastersz. verder van huis actief en wel in Drenthe. Op de landdag van 5 maart 1639 hadden de Ridderschap en eingegeërfden namelijk besloten tot hermeting van de bezaaide landen in verband met de belastingheffing. De meting diende te geschieden na de oogst en wel op kosten van de eigenaars van de landerijen. Bij de metingen moesten twee door het betreffende buurtschap gekozen vertrouwensmannen de landmeters assisteren.¹⁷

Diverse Drentse landmeters wilden echter niet aan de metingen meewerken omdat het geboden loon te laag was. De drost en gedeputeerden ontsloegen daarop de onwillige landmeters van hun eed. Verder werd het hun verboden in Drenthe als landmeter op te treden. Deze problemen zullen er wel aan hebben bijgedragen dat er voor het omvangrijke project ook landmeters uit Holland, Friesland, Groningen en Overijssel werden aangetrokken. Claes Vastersz. was een van de landmeters die zich voor het werk in Drenthe lieten porren. In 1640-1641 verrichtte hij onder andere metingen in Wapse, Eemster, Oosterbroek, Westerbork en Orvelte. Hij ontving hiervoor op 12 december 1640 en 26 maart 1641 in totaal 150 gulden.¹⁸

Een jaar later vinden we Stierp weer in de directe omgeving van zijn woonplaats aan het werk. Hier werd hard gewerkt aan de droogmaking van de Starnmeer. De regenten van het dorp De Rijp hadden reeds op 30 maart 1632 een octrooi voor de droogmaking van dit water van de Staten van Holland verkregen. De Rijpers werden echter geconfronteerd met een omvangrijk pakket eisen van de stad Alkmaar die haar waterverbindingen door de bedijking bedreigd zag. De Rijper regenten deinsden terug voor de enorme kosten die met de inwilliging van de Alkmaarse verlangens gemoeid waren. De leiding van de onderneming kwam hierna in handen van de grootste participanten, de steden Hoorn, Enkhuizen, Monnickendam en Purmerend. Namens de Amsterdamse beleggers trad Reinier Pauw, raadsheer in de Hoge Raad, als hoofdingeland op.¹⁹

Claes Vastersz. voerde in 1642-1643 alleen of in samenwerking met zijn collega Jan Jansz. Backer uit Purmerend diverse metingen uit ten behoeve van de aanleg van de ringdijk.²⁰ Verder vervaardigde hij een grote en een kleine kavelkaart van de complete Starnmeer. Deze werden in een koperen plaat gegraveerd en gedrukt. Mogelijk maakte Stierp bij de vervaardiging van de genoemde kavelkaarten gebruik van een eerder, niet bewaard gebleven verkavelingsplan van de hand van de bekende Jan Adriaensz. Leegwater.²¹

Afb. 3. "Afbeeldinge van de Stommeer alsoo de selve tegenwoordich is be/dijckt/.../aldus gemeeten ende geckaerteert/in den Jare 1650 door Claes Vastensz. Stierp". Bron: Rijksarchief in Noord-Holland.

Enkele jaren na het droogvallen van de Starnmeer in 1643 diende zich in de directe woonomgeving van Claes Vastersz. Stierp een nieuw bedijkingsproject aan in de vorm van de Noorder- of Noordeindermeer.²² Dit water was gelegen binnen de ring van het oude Schermereiland. Reeds op 26 juli 1631 hadden de Staten aan Jan van Mansdale *cum suis* een bedijkingsoctrooi voor de Noordeindermeer verleend. Het lukte Van Mansdale echter niet het project te voltooien. In 1644 waagde de Groninger edelman Bernard Coenders van Helpen een tweede poging. De Noordeindermeer viel tenslotte in 1647 droog. Stierp vervaardigde het jaar daarop een kaart van de nieuwe droogmakerij en omstreken.²³

Deze kaart betekende niet het einde van zijn werk in de Noordeindermeer, hoewel de complete onderneming een reusachtig fiasco was. De bedijking kostte wel honderdduizend gulden meer dan begroot. Om de inpoldering rendabel te maken vroeg Van Helpen in 1651 om verlenging van het octrooi met de daarin vergunde belastingvoordelen. Op 5 april 1651 vond eindelijk de verloting van de kavels plaats. Claes Vastersz. Stierp mat in juli 1654 samen met Gerrit Stoop de kavels in de Noordeindermeer nauwkeurig op. Hij was verder betrokken bij de voorbereiding van een tweede, in druk gebrachte kaart van de Noordeinder- en aangrenzende Sapmeer welke in 1656 verscheen.²⁴ Een jaar later mat Stierp met Cornelis Claesz. Bommer op verzoek van de burgemeesters van Zuid-Schermer na hoeveel oud land er in de Noordeindermeer was ingedijkt of ten behoeve van de ringdijk en -sloot vergraven.²⁵

Tussen het werk aan het Noordeindermeer door werkte Stierp in 1650 aan een kaart van de Stommeer bij Aalsmeer. Dit water was oorspronkelijk eigendom

22--Zie voor meer informatie over de Noordeindermeer: M. Hoek en P. Schotsman, 'Noordeindermeer 1647-1997; drooglegging en ontginning', *Een nieuwe Chronyke* 15 (1998) nr. 1, 11-21.

23--De kaart bevindt zich in de collectie van het RAA. Zie voor een gedetailleerde bespreking van niet alleen deze, maar ook de andere kaarten van de Noordeindermeer de hiervoor genoemde artikelen van Den Engelse e.a.

24--Een exemplaar van deze kaart is aanwezig in de collectie van het Rijksarchief in Noord Holland (RANH) te Haarlem. 25--RAA, OA Zuid-Schermer inv.nr. 210; archief Waterschap Noordeinder- en Sapmeer inv.nrs. 44 en 45; Hoek, Schotsman, *Noordeindermeer*, 13. Zie over Bommer: Donkersloot-de Vrij, *Topografische kaarten*, 191. Bommer had overigens net als Stierp in 1640-1643 in Drenthe gewerkt.

van de drie hoofdkerken van Leiden. Op 23 juli 1622 verleenden de Staten een bedijkingsoctrooi. De kerkmeesters deden het water inclusief het profijt van het octrooi echter in november van hetzelfde jaar bij openbare verkoping van de hand en wel voor 6.200 gulden. Kopers waren Samuel en Guert Becker, Jan en David van Baerle en Cornelis Heynricxsz. van Dorp.²⁶

Deze heren kwamen er echter nooit toe het water werkelijk te bedijken. De door de overige participanten gemachtigde David van Baerle verkocht vervolgens in februari 1650 “het water ofte meer genaempt de Stommeer, gelegen inden banne van Aelsmeer” aan Charles Godijn en Nicolaas Waleus, heer van Bittegem en Zandvoort cum suis. Het genot van het octrooi was weer bij de koopsom van achtduizend gulden inbegrepen. Pas nu kwam de bedijking van de Stommeer echt van de grond. Claes Vastersz. vervaardigde een kaart van de drooggemaakte Stommeer, compleet met omliggende landerijen en het dorp Aalsmeer. Hierbij maakte hij gebruik van metingen van Cornelis Dankaertsz. de Rij. De kaart werd uitgegeven door C.J. Visscher de Jonge te Amsterdam.²⁷

Toen Stierp aan de kaarten van de Noordeinder- en Stommeer werkte, had hij zich al enige tijd op andere terreinen dan de landmeterij begeven. Die hebben waarschijnlijk steeds meer van zijn tijd in beslag genomen. Hij is na de Stommeer voorzover ons bekend ook niet meer buiten het Noorderkwartier van Holland actief geweest.²⁸ Op die andere activiteiten van Stierp zullen we nu onze aandacht richten.

Belastingontvanger, klerk en notaris

De hiervoor genoemde aan- en verkopen van land en het feit dat Stierp een hofstede of boerderij bezat rechtvaardigen het vermoeden dat hij naast de landmeterij er ook het boerenbedrijf heeft beoefend. Voorts bracht hij het tot notaris en trad hij op als klerk van de secretarissen van de banne van Akerslout. Stierp begon zijn activiteiten buiten de landmeterij echter met de vervulling van het ambt van belastingontvanger.

Schepenen en burenen van Akerslout gunden Claes Vastersz. op 25 augustus 1645 de collecte van de 20^e en 40^e penning verschuldigd bij de overdracht van onroerende goederen in de banne. Hij beloofde op zijn beurt dit ambt trouw en zonder fraude te zullen vervullen. Als garantie hiervoor stelde Claes al zijn goederen. Verder trad een buur uit de Stierop, Jacob Heyndricksz., als borg op.²⁹

Een paar jaar later kreeg Stierp er een baantje bij. We komen hem namelijk in 1647 in het resolutieboek van de regenten en burenen van Akerslout tegen als klerk. Stierp trad vanaf 28 mei van het genoemde jaar op als assistent van dorpssecretaris Claes Jansz. Remke. Deze werd in 1649 opgevolgd door Cornelis Adriaensz. In september 1654 was het met het baantje van Stierp gedaan. Op de achtste van die maand tekende hij voor de laatste maal een resolutie van de burenen, en wel met “...in absentie vande secretaris by my als clerq”. Daarna namen de dorpssecretarissen zelf het schrijfwerk weer in handen.³⁰

Tenslotte bekwaamde Claes Vastersz. Stierp zich nog als notaris. Hij verkreeg een aanbevelingsbrief van de regenten van Alkmaar en werd na het vereiste examen bij het Hof van Holland te hebben gedaan op 18 november 1649 tot het notarisambt toegelaten.³¹ Er zijn geen protocollen van Stierp bewaard gebleven. Dit wil evenwel niet zeggen dat hij het ambt nooit echt heeft uitgeoefend. In 1657 werd hij bijvoorbeeld voor het gerecht van Akerslout gedaagd omdat hij het veiligd verschuldigd over enkele veilingen niet had afgedragen. Als beroep van Claes Vastersz. wordt dan expliciet notaris opgegeven.³² Verder weten we van een geval uit 1679 waarbij een Akersloter een eerder testament “verleden en gepasseert voor de notaris Claes Vastersz Stierp...tot Akerslout” wijzigde.³³

26--Hoogheemraadschap van Rijnland, Leiden, archief Lisserpoelpolder volgnr. 50, nr. 13.

27--Ibidem; Donkerslout-de Vrij, *Topografische kaarten*, 172. Exemplaren bevinden zich in het ARA, Hingman 2641 en de kaartenverzameling van het RANH. De betrouwbaarheid van de op de kaart getekende gebouwen is zeer gering, zie Brandts Buys, *Landelijke bouwkunst*, t.a.p.

28--Een zeer fraai voorbeeld van het latere werk van Stierp is een in 1663 vervaardigde kaart van het dorp De Rijp, thans in het Rijper Museum In't Houten Huis, afbeelding in C. de Jong, *Gebouwd in De Rijp. Een wandeling door het beschermde dorpsgezicht van De Rijp* (Wormerveer 1991), 8, 9.

29--RAA, OAA inv.nr. 5 fol. 7.

30--RAA, OAA inv.nr. 5 fol. 7v.-16. Overigens is de eerste, door Cornelis Adriaensz. getekende resolutie van 19 mei 1654 onmiskenbaar in het handschrift van Stierp geschreven.

31--ARA, archief Hof van Holland inv. nrs. 5930, 5942.

32--RAA, ORAA inv.nr. 104, rol van 5-1-1657. Het ging om een bedrag van 14 gulden vermeerderd met 20 stuivers rente.

33--RAA, notarieel archief Graft inv.nr. 1611 fol. 60.

De visserij-oorlog op het Langemeer

In 1649 en 1663 raakte Stierp persoonlijk betrokken bij de voortdurende geschillen tussen de Akersloters en hun burenen rond de visserij op het Langemeer. Hiervoor is al gezegd dat het Langemeer na de grote hausse in de landaanwinning van de eerste helft van de zeventiende eeuw het enige overgebleven grote open water in Noord-Holland was. Het meer werkte hierdoor als een magneet op de binnenvissers uit de wijde omtrek waarvan velen door de droogmakerijen hun viswater waren kwijtgeraakt. In Akersloot stelde men zich echter op het standpunt dat vissers uit andere plaatsen niets op het water van het binnen het rechtsgebied of banne van het dorp gelegen Langemeer te zoeken hadden. Deze opstelling leidde tot ernstige conflicten met vooral de vissers uit de buurdorpen Graft, Oosterbuurt (Oost-Graftdijk) en Graftdijk (West-Graftdijk).³⁴

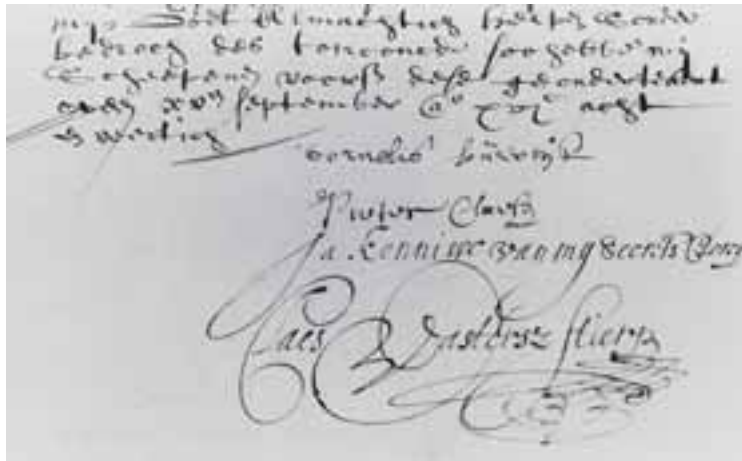
Vooral in de jaren 1648-1651 liepen de spanningen hoog op. Op zaterdag 11 juli 1648 dreigde de Graftdijker visser Aerjan Dingnomsz. een biersteker en een andere buur van de banne Akersloot dat hij en ongeveer twintig anderen de volgende zaterdagnacht hun netten in het Langemeer zouden uitwerpen. Hier voegde Aerjan Dingnomsz. nog aan toe "...soo iemant het hardt heeft dat hy ons molesteert soo sal daer slaech wancken [zwaaien] ende wringhende zyn vuijst, ick segh soo selder slaegh wancken". Ook de schout, Willem Jansz. Boet, werd op dergelijke dreigementen getraakteerd. Het was dorpsklerk Claes Vastersz. die de verklaringen van de twee Akersloters op verzoek van de schout op schrift stelde.³⁵

Een poging van de burgemeesters van Alkmaar om in het conflict te bemiddelen liep op niets uit. Op 9 augustus 1648 besloten de vroedschappen en burenen van Akersloot om vissers uit Graftdijk en Oosterbuurt hoe dan ook van het Langemeer te weren. Men beschikte hiervoor over een mooi aangrijpingspunt in de vorm van een in 1610 door de Staten van Holland uitgevaardigd plakkaat op het vissen en het viswant. Dit plakkaat vormde een reactie op de schaarste van zoetwatervis, welke tot een "ongehooorde dierte" had geleid. Volgens het plakkaat was de schaarste het gevolg van het wegvangen van veel jonge, ondermaatse vis door toepassing van nieuwe, schadelijke vistechnieken.³⁶

Bij die vistechnieken doelden de Staten vooral op de kuilvisserij met water- en tochtschuiten.³⁷ Die werd op de binnenwateren totaal verboden. De Staten legden ook het gebruik van drijfnetten aan banden en verder bakenden zij het visseizoen precies af. Voor Akersloot was artikel XXII van het plakkaat het meest interessante. Dit bepaalde namelijk ronduit dat niemand "...ten plattelande, uyt het Ambocht daer in hy woonachtich is sal moghen comen te visschen inde Visscherijen ende Wateren vande Ambachten daer hy niet woonachtich is".³⁸

Schout Boet stond voor de zware opgave dit geheel van maatregelen te handhaven. De al genoemde Aerjan Dingnomsz. deinsde er zelfs niet voor terug provocerend langs zijn huis te varen. Boet kon dit niet over zijn kant laten gaan en hij pakte een aantal vissers op. Op 5 november 1648 veroordeelde het Hof van Holland drie van hen, waaronder Aerjan Dingnomsz., tot een boete van 25 gulden en 9 stuivers.³⁹

Het conflict rond de visserij sleepte zich in deze stijl nog jarenlang voort. De Akersloters bleven zich op het standpunt stellen dat de visserij op het Langemeer uitsluitend aan hen behoorde. Vissers uit de omliggende plaatsjes probeerden echter toch steeds hun netten in dit water uit te zetten. In 1650 vielen er zelfs gewonden toen Boet in de nacht van 2 op 3 augustus een schuit met vissend volk probeerde aan te houden. De betrapte vissers reageerden door de schout en zijn hulpen met stenen te bekogelen. Hij zette de achtervolging echter toch door waarna "...sij uijt de voorsz. tocht schuijt met een roer ofte musschet na haer [hebben] geschooten,

Afb. 4. Handtekening van Stierp onder de verklaring van enkele Akersloters omtrent de dreigementen van de visser Aerjan Dingnomsz. van juli 1648. Bron: Regionaal Archief Alkmaar, stadsarchief Alkmaar voor 1815 inv.nr. 2279.

34--A.Th. van Deursen, *Een dorp in de polder. Graft in de zeventiende eeuw* (Amsterdam 1994), 52; Y.N. Ypma, *Geschiedenis van de Zuiderzeevisserij* (Amsterdam 1962), 68.

35--RAA, SA voor 1815 inv.nr. 2279.

36--RAA, OAA inv.nr. 5, fol. 8; inv.nr. 201; SA voor 1815 inv.nr. 2279; *Placcaet, ordre ende verbodt, op't stuck van t'visschen ende t'visch-gewant* (s-Gravenhage 1610). Een van aantekeningen voorzien exemplaar van dit plakkaat bevindt zich in OAA inv.nr. 201.

37--Ypma, *Zuiderzeevisserij*, 44-45, 65-68; Bij waterschepen gaat het om circa 20 meter lange schuiten uitgerust met een bun waarin de vangst geruime tijd levend bewaard kan worden. De tochtschuit was aan het waterschip verwant en speciaal ingericht voor het gebruik van drijfnetten. Dit scheepstype werd met name door binnenvissers op de Noord-Hollandse meren gebruikt.

38--*Placcaet...op't stuck van t'visschen*.

39--RAA, OAA inv.nr. 201.

zoo dat niet alleen de hagel en looden door de besaen en inde schuijt zyn gegaen maer oock twee van haer...gequetst heeft...".⁴⁰

Claes Vastersz. Stierp werd in 1649 voor het eerst persoonlijk bij de strubbelingen rond de visserij betrokken. In dat jaar pachtte hij samen met Jan vande Bosse de visserij in de ringvaart van de Starnmeer van de bedijkers van dit water. Die hadden op hun beurt het visrecht in 1643 voor de termijn van 10 jaar van de Grafelijkheidsrekenkamer verkregen nadat er door hen geklaagd was over beschadigingen van de ringdijk door vissers. Stierp en Bos verhuurden de visserij in de ringvaart weer door aan de vissers van Grafdijk en Oosterbuurt.⁴¹

Voor schout Boet kreeg dit alles vervelende kanten toen er op naam van de bedijkers van de Starnmeer in augustus 1649 een rekest bij de Staten werd ingediend. In het bewuste verzoekschrift werd gevraagd om ontheffing van de bepalingen van het plakkaat op de visserij voor het water van de ringvaart. Als reden werd opgegeven dat er anders schade aan de dijk zou ontstaan en bovendien werd door het vissen met de verboden drijfnetten de vaart meteen van waterplanten ontdaan.⁴²

Boet reageerde door in het begin van september een tegenrekest aan de Staten te presenteren. De argumentatie in het verzoekschrift van de bedijkers deed hij af als loze voorwendsels om onder het plakkaat uit te komen. Verder wees Boet Stierp en Vande Bosse aan als de bedenkers van de complete boze opzet. Tenslotte maakte de schout de Staten er nog op attent dat de ringvaart in open verbinding met de wateren rond Akersloot stond. Als de visserij met water- en tochtschepen en de verboden netten in die vaart werd toegestaan zou er dus voor hem geen houden meer aan zijn. Helaas viel niet te achterhalen hoe het hele geval afliep.⁴³

Ruim 10 jaar later raakte Stierp opnieuw – en nu buiten zijn schuld – in de visserijconflicten verzeild. Op 2 maart 1663 verleenden de burens van Akersloot aan zes mannen permissie om alle vissers die in de banne met verboden netten visten aan te houden. De volgende dag was het al raak. Men nam uitgerekend Stierps schuit om een stel Grafdijker vissers te achtervolgen. Deze expeditie liep op een mislukking uit want de Akersloters werden gedwongen de schuit vernield achter te laten. Stierp eiste vervolgens vergoeding van de schade en ook nog een bedrag voor iedere dag dat hij niet over zijn schuit kon beschikken. Dit leidde tot moeilijkheden tussen Stierp en de regenten van Akersloot. Op 5 juni 1663 zocht hij de Uitgeester notaris Jan Allertsz. Bonkenburg op om zijn versie van de gebeurtenissen te laten vastleggen.⁴⁴

Twee jaar later, op 17 april 1665, daagde Stierp tenslotte drie oud-schepenen voor het plaatselijk gerecht. Zij waren het die de schuit hadden laten gaan. Stierp eiste daarom van hen een schadeloosstelling van ruim 696 gulden "...ter saecke van sijn...schuijt met tseijl, tuijch en treijl...hem van sijn wal...ontvoert ende afhandigh gemaect...". In dit bedrag was een vergoeding van 18 stuivers voor iedere dag dat hij de schuit had moeten missen inbegrepen.⁴⁵

Een paar maanden later belegden de schepenen een grote vergadering van de burens van het dorp op het raadhuis. De aanwezigen besloten drie onpartijdige arbiters aan te zoeken uit de dorpen Limmen, Castricum en Heiloo. Die moesten proberen het conflict tussen Claes Vastersz. en de gemeente "inder minnen en vrijentschap" te schikken. Het proces ging ondertussen door. Het gerecht besloot aan het einde van 1665 het ook eens met arbiters te proberen.⁴⁶ Helaas is ook deze keer de afloop van de kwestie niet overgeleverd.

Stierp en de gemaalquotisatie

Aan het einde van zijn leven, in 1681/82, speelde Stierp tenslotte nog een belangrijke rol in het naar buiten toe kenbaar maken van de onvrede van Akersloot over de quotisatie van het gemaal, de accijns op het malen van granen. De Staten van Holland besloten in 1680 deze belasting op het platteland te quotiseren. Voortaan moest ieder gezin gemaal betalen over $\frac{1}{28}$ ste last graan of rogge, ongeacht het werkelijke verbruik. Op deze wijze hoopten de Staten enerzijds meer geld binnen te krijgen en anderzijds de ontduiking van het gemaal op het platteland te beperken.⁴⁷

40--RAA, SA voor 1815 inv.nr. 2279. Het was vissers overigens in het plakkaat van 1610 verboden tijdens het vissen wapens bij zich te hebben op verbeurdverklaring van die wapens en zes gulden boete per persoon aanwezig in de schuit (*Placcaet... op't stuck van t'visschen* art. XXIII).

41--RAA, OAA inv.nr. 201; AWSK inv. nr. 172.

42--RAA, OAA inv. nr. 201, rekest van Boet van 6-9-1649.

43--Ibidem.

44--RAA, OAA inv.nr. 5 fol. 24v; AVK, NAU inv.nr. 5018 fol. 100.

45--RAA, ORAA inv.nr. 104, rol van 17-4-1665.

46--RAA, ORAA inv.nr. 104, rollen van 20-11 en 4-12-1665; OAA inv.nr. 5 fol. 26.

47--Aten, *Als het geweld comt*, 307.

In Akersloot en vele andere dorpen viel de maatregel absoluut niet in goede aarde. Dit blijkt duidelijk uit een conflict tussen Stierp en de pachter van het gemaal over het platteland in het district Alkmaar, Theunis Jacobsz. Engels.⁴⁸ De bestuurders van Akersloot schaarden zich onmiddellijk aan Stierps zijde. Het geschil draaide om door Engels gedane heffingen boven en buiten de quotisatie om alsmede de aangifte van de burgerij in het collecteboek. De regenten deden zelfs pogingen om andere dorpen te bewegen zich in de procedures tegen de pachter bij Stierp en Akersloot aan te sluiten. Daar zat men namelijk met vergelijkbare moeilijkheden.⁴⁹

Pachter Engels gijzelde ondertussen Stierp en dreigde verder door middel van parate executie de achterstallige belasting te innen. Zover kwam het echter niet. Stierp en het dorp verzetten zich met hulp van een Alkmaarse procureur met succes tegen de pachter. Op 28 juli 1682 stelden de schepen-commissarissen in belastingzaken van het district Alkmaar Stierp volkomen in het gelijk en verboden Engels de parate executie door te zetten.⁵⁰

De pachter kon tegen deze aanspraak in beroep gaan bij de Gecommitteerde Raden te Hoorn, de hoogste rechters in belastingzaken in West-Friesland en het Noorderkwartier. Op voorhand kwamen vertegenwoordigers van de dorpen Akersloot, Uitgeest, Graft, Schermerhorn, Warmenhuizen, Eenigenburg en St. Maarten, Harenkarspel, Oudkarspel, Oudorp, Koedijk, Ursem en St. Pancras op 29 augustus 1682 overeen gezamenlijk de kosten van deze eventuele beroepszaak te zullen dragen.⁵¹

In het archief van de Gecommitteerde Raden is echter geen enkele aanwijzing te vinden dat het zover is gekomen. Engels zat overigens in de zomer van 1682 zwaar in de problemen. Hij was namelijk ondertussen de pacht van de gemaalquotisatie kwijt geraakt. Verder maakte de ontvanger aanstalten "procedures van executie" tegen hem te beginnen. Tot slot liep er ook nog een geschil tussen Engels en de regenten van Schagen, Oude en Nieuwe Niedorp en Winkel in West-Friesland voor de Gecommitteerde Raden.⁵²

Besluit

Stierp heeft tijdens zijn leven naast de landmeterij een hele serie andere activiteiten ontplooid. Hij was belastingontvanger, werkte als klerk voor zijn dorp en ook bekwaamde hij zich in het notariaat. Daarnaast bouwde hij een aardig landbezit op waaruit hij eveneens de nodige inkomsten moet hebben genoten, zo hij er niet zelf een boerenbedrijfje op na hield.

De combinatie van de landmeterij met andere bezigheden komen we in de zestiende en zeventiende eeuw vaker tegen. De Alkmaarse landmeter Gerrit Dirksz. Langedijk (1560/61-1624) dreef bijvoorbeeld een lakenhandel. Er zijn verder voorbeelden bekend van landmeters die tevens werkten als schilder, wijnroeier,⁵³ schoolmeester, boekverkoper en notaris of bij de bouwnijverheid betrokken waren.⁵⁴ De Rotterdammer Jaspas Adriaensz. (?-1568) spande misschien wel de kroon. Hij was ook actief als schrijnwerker, dreef handel in smeer- en lampolie, fungeerde in 1562 als leproosmeester en in 1564 werden hij en zijn vrouw weesvader en -moeder.⁵⁵ Uit deze gegevens valt af te leiden dat de landmeterij over het algemeen te ongewis was om een zeker bestaan op te bouwen. Een landmeter deed er als beoefenaar van een vrij beroep goed aan om een tweede economisch standbeen te hebben. Op die manier kon hij perioden met weinig of geen opdrachten opvangen.

Hier komt in het geval van Claes Stierp nog bij dat hij zijn carrière als landmeter op een vrij moeilijk moment begon. Toen hij in 1636 zijn admmissie verkreeg, was het toppunt van de landaanwinning in het Noorderkwartier van Holland net voorbij. Zoals gezegd vormde de bedijking van de Beemster in 1612 het startsein voor een koortsachtige activiteit op dit terrein. Na de Beemster volgden de Purmer (1622), de Wijde Wormer (1626), de Heerhugowaard (1629) en de Schermeer (1635).⁵⁶

Projecten van dit kaliber leverden landmeters ettelijke jaren achtereen werk op.

48--Engels pachtte deze belasting met ingang van de eerste augustus 1680. In maart 1681 nam hij verder de pacht van het gemaal over de stad Alkmaar over van Claes de Poorter, zie RANH, archief Gecommitteerde Raden Noorderkwartier (AGRN) inv.nr. 3 fol. 3 (13-3-1681).

49--RAA, OAA inv.nr. 5, 30-9 en 26-10-1681.

50--RAA, OAA inv.nr. 138a; Oud Rechterlijk Archief Alkmaar inv.nr. 919, 15-11-1681 en 30-5-1682; AVK, NAU inv. nr. 5028, 13-11-1681.

51--RAA, NAA inv.nr. 268, 29-8-1682.

52--RANH, AGRN inv.nr. 262 fol. 217, 219v.

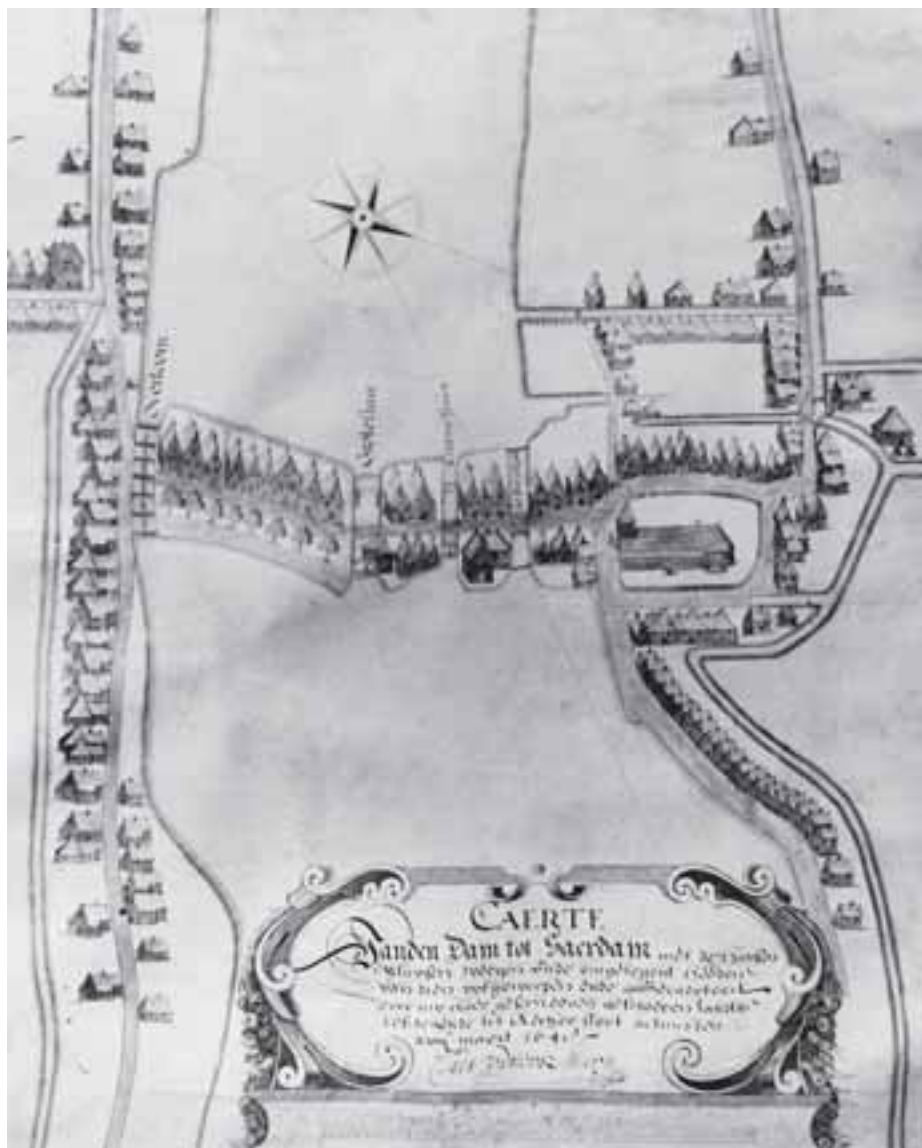
53--Wijnroeiers waren belast met het opnemen van de voorraden wijn bij slijters en herbergiers in verband met de bepaling van door hen verschuldigde accijns.

54--De Bruin, Terra, *Langedijk*, 34-35; F. Westra, 'Jan Pietersz. Dou (1573-1635) invloedrijk landmeter van Rijnland', *Caert-thresoor* 13 (1994), 38; R. Sluijter, 'Johannes Dou (1615-1682), landmeter van Rijnland', *Caert-thresoor* 16 (1997), 1, 3; M.A. van der Eerden-Vonk, 'De 17e-eeuwse Edamse landmeter en kaartmaker Sijmon Willemsz. Boonacker', *Caert-thresoor* 8 (1989), 95; H.F. van Riel, 'Pierre Ancelin (een Rotterdamsche landmeter aan het einde der 17e eeuw)', *Tijdschrift voor kadaster en landmeetkunde* XL, afl. 2 en 4; Th. W. Harmsen, *De beknopte Lant-Meet-Konst, beschrijving van leven en werk van de Dordtse landmeter Mattheus van Nispen (circa 1628-1717)* (Delft 1978), 131; Muller, Zandvliet, *Admissies*, 149; Donkersloot-De Vrij, *Topografische kaarten*, 187-217.

55--S. Groenveld en A.H. Huussen Jr., 'De zestiende-eeuwse landmeter Jaspas Adriaensz. en zijn kartografisch werk', *Hollandse studiën* 8 (1975), 133-139.

56--Zie voor een compleet chronologisch overzicht van de bedijkingen in Hollands Noorderkwartier tot 1650 Van der Woude, *Noorderkwartier*, 616, 617.

Afb. 5. "Caerte/vanden Dam tot Saerdam/.../Gecaerteert door my onder geschreeven geswoeren landmeter/resideerende tot Aecker sloot actum den/ XVIIIen maert 1648/Claes Vadstersz. Stierp". Deze prachtig gekleurde kaart vormt wellicht de mooiste manuscript-kaart welke van de hand van Stierp bewaard is gebleven. Bron: Gemeente-archief Zaanstad.

56

Voorafgaande aan de eigenlijke bedijking maten zij het droog te maken meer op en peilden de diepte. Bij de eigenlijke uitvoering van de werken waren eveneens voortdurend landmeters nodig. Daarna volgde nog de inrichting van het nieuwe land, met het opmeten en afzetten van kavels, sloten en kavels.⁵⁷

Stierp was nog nauw betrokken bij de droogmaking van de Starnmeer. Voor de bedijking van dit water was weliswaar reeds in 1632 octrooi verleend, maar door allerlei moeilijkheden duurde het tot 1643 voordat de Starnmeer droog viel. Daarna was het – op een enkele kleine onderneming als de Noordeindermeer na – met de landaanwinning in Noord-Holland gedaan. Een en ander kan niet zonder negatieve gevolgen zijn gebleven voor de vraag naar de diensten van landmeters.

In het licht van deze ontwikkeling is het feit dat Stierp zich op andere terreinen dan de landmeterij begaf zeer begrijpelijk. In 1645, twee jaar na het droogvallen van de Starnmeer, begon hij als belastingontvanger in Akersloot. Nog eens twee jaar later werd hij dorpsklerk en tenslotte verkreeg hij in 1649 zijn admissie als notaris. Het landmeten is hiermee zeker van zijn hoofdberoep tot een nevenactiviteit geworden.

57--F. Wieringa, 'Landmeters in de Beemster, de Purmer en de Wormer', in: Streefkerk e.a. red., *Perfect Gemeten*, 56-67; Van der Eerden-Vonk, *Boonacker*, 96-98.